

alt ca. 165 titler; symptomatisk nok dominerer svenske publikationer – de fleste endda bedagede – kildegrundlaget. Litteraturen anvendes derimod noget tilfældigt; revl og krat i skøn forening. Men man savner Stig Luuls *Kodifikation eller kompilation* (1954); udgaven af Danske Lov figurerer derimod. Og mærkeligt nok har Jørgen Heins studier over enevældens symbolik og majestædens opbygning af Christian IV-myten undgået Bernt Henriksens opmærksomhed – det havde ellers været *gefundenes Fressen*. Endelig har matriklen tabt noget af glansen ved Finn Stendal Pedersens påvisning (1985) af, at i hvert fald de seneste dele af arbejdet snarest var skrivebordskonstruktioner for at få pengene til at passe.

Men bogen bæres af forfatterens fortælleglæde: stort og småt – politik og dagligdag – mellem hinanden, men i en logisk rækkefølge. Bernt Hansens tese kan synes bestikkende, men hviler overvejende på kongens testamenter og hans dagbogsnotitser (på cirkusdansk), som han påbegyndte efter 'havgassens' død 1685 (stak hun da sin næse i sønnens papirer?). De kan være ensidige og frugter af en sen erkendelse, men tesen fortjener dog en overvejelse. Forsideportrættet af Wuchters kan i sin stil minde om Frans Hals' forstudie (på kunstmuseet i København) til præsentationsportrættet af René Descartes, men inkarnationen af den unge majestæts livsglæde og (over)mod hæver det over karikaturen; det er som hos Bernt Henriksen naturalisme.

E. Ladewig Petersen

Harald Jørgensen: *Fra Christiansborg til Amalienborg. En begivenhedsrig periode i den danske hofforvaltnings historie 1784-1808*. (Poul Kristensen, 1996). 399 s., 350 kr.

Siden 1932, da Harald Jørgensen skrev sin guldmedaljeafhandling om J.S.

Møsting, har han ud fra forskellige indfaldsvinkler også beskæftiget sig med bogens periode. Mange af bogens personer har gennem årene været hans »omgangsfæller«, dertil kommer, at han også har beskæftiget sig med Københavns topografi. Alt dette gør, at han er på sikker grund. Det medfører også, at det undertiden glemmes, at en hel del af læserne ikke har et tilsvarende greb om personer og steder. Det ville nok have været en elskværdighed over for læserne f.eks. at fortælle, at »palæet i Kalleboderne« i dag er Nationalmuseet, og at Gjethuset lå, hvor nu Det kgl. Teater ligger, osv. Det samme gælder flere af de offentlige institutioner, der omtales; gennem et par generationer har Harald Jørgensen arbejdet med centrale arkivfunds; men mange læsere ville sikkert undertiden ønske en forklarende bemærkning. Til gengæld må det fremhæves, at netop forfatterens fortrolighed med perioden gør, at man bestandig er på sikker grund.

Bogen er disponeret efter de personer, der var overhofmarskal til de forskellige tider. Det var tre samt et enkelt år 1791-92 to, der deltes om embedet. Overhofmarskallens ressort var meget omfattende: han var chef for det store egentlige hof, dertil kom forvaltningen af en lang række kongelige slotte foruden først og fremmest selve Christiansborg: palæet i Kalleboderne, Rosenborg, Charlottenborg, Frederiksberg Slot, Charlottenlund, Frederiksberg, Hørsholm, Frydenlund, Palæet i Roskilde, Odense Slot, Koldinghus, Gottorp, Plöen, Travental, Kiel Slot; dertil kom også Fredensborg, Kronborg og efter Christiansborgs brand 1794 palæerne på Amalienborg. Det var ikke alene den nære kongelige familie, der hørte til hoffet, også noget fjernere slægtninge hørte til og boede med deres tjenere og medhjælpere på Christiansborg; i 1787 boede 438 personer på slottet.

Overhofmarskallens område var vidt forgrenet: teater, kapel, bibliotek, møntsamlings m.m. Der var tale om bygningsadministration, pryde- og køkkenhaver, levering af mad, gejstlig betjening, inventar, vask, ansættelse af læger m.m. Endvidere kan nævnes ansættelse af personale, ikke blot i de øverste charger, og dertil behandling af sager om tjenesteforsømmelser – ja, endog under skærpende omstændigheder irettesættelse af vaskepiger.

Hele det store område blev styret og administreret med professionalisme. Der gives også korte, gode karakteristiker af ledere og mellemledere i den store forvaltning. Til gengæld har det næppe været nogen gevinst at opdele efter de enkelte overhofmarskallers embedsperioder og under hver af dem tage næsten alle områder igen. Den udvikling, der trods alt var, fortoner sig derved. Det ville uden tvivl have været en fordel, hvis det var blevet forsøgt at belyse omkostningerne ved driften af hoffet. At der med mellemrum foretages en opsummering af udgifterne, er for så

vidt mindre oplysende, når det ikke sættes i forhold til noget andet. Når der tales om det store hofpersonale, må man spørge: stort i forhold til hvad. Var udgifterne større, end hvad et godt hof ellers kostede? Det ville også have været naturligt at relatere hofudgifterne til de øvrige statsudgifter.

Det står i flere retninger uklart, hvilken kompetence overhofmarskallen havde i forhold til andre centrale organer, ikke mindst Finanskollegiet. En lang række enkeltteksempler bidrager til forståelse i så henseende; men der søges ikke en klar opstilling af problemet, der også træffes på andre områder.

Det er en af bogens fortjenester, at den fremlægger væsentligt materiale til en uddybet forståelse af den sene enevældes administration. Det bør fremhæves, at illustrationsmaterialet er stort, yderst smukt og instruktivt fremlagt. Et par illustrationer savnes dog: såkaldte organogrammer, der kunne vise de enkelte myndigheders indbyrdes relationer.

Vagn Dybdahl

DET 19. ÅRHUNDREDE

Flemming Conrad: *Smagen og det nationale. Studier i dansk litteraturhistorieskrivning 1800-1861*. (Museum Tusulanums Forlag, 1996). 450 s., 350 kr.

Med den foreliggende disputats afslutter Flemming Conrad de studier i dansk litteraturhistorieskrivning, som påbegyndtes med udgivelsen *Rahbek og Nyerup* i 1979 og siden videresførtes i det store bidrag »Den nationale litteraturhistorieskrivning 1800-1861« i bind 2 af *Dansk Identitetshistorie* fra 1991;

sidstnævnte sted henvises til det kommende større værk, der nu, færdiggjort, har gjort ham til dr.phil. Det er da også en disputats, vi har for os: En lærdomsfyldt, grundig til det udtømmende fremstilling og analyse af dansk litteraturhistorieskrivning som genre. Som genrehistorie er der således ikke meget at komme efter: Her er det grundlæggende værk, og i det mindste denne anmelder har svært ved at se, hvad man i denne optik kan føje til. Også hvad angår det sekundære element, der handler om de institutioner, som litteraturhistorieskriv-